

LUNDS
UNIVERSITET

”Därför... vafan är en manlig våldtäkt?”

En studie om normer och attityder kring män som offer för
sexuellt våld

Christian Bruhner
Hannes Henriksson

Abstract

Men that fall victim for sexual abuse, is a subject that is not discussed in the day to day basis. The purpose with this study is to highlight the norms and attitudes that exist about men that fall victim for sexual abuse and how these norms are constructed among younger adults. The empirical material is composed through four focus groups with a total of 22 individuals. To process and analyse the material we have used a social constructivistic perspective to be able to see the norm and how it is constructed. Together with this, we have used Hydéns ideas of how norms are constructed and theories about masculinity to get a further dimension in our study. Furthermore, the study follows an ethnomethodological perspective throughout as the norm is seen as a construction of social interaction. The norms that the respondents constructed, showed to go in line with a masculinitynorm, different levels of manliness control whether an individual can become victim for sexual abuse or not. The norm that was constructed, expressed that men only can be exposed to sexual abuse in three exceptions, if they are unconscious, exposed to a lot of violence or physical threat and if the man relies on the offender, mainly because of age differences. The norm construction follows the masculinitynorm because the lack of knowledge of the phenomena, which leads to a lack of definitions and words to express the experience. Because of this the respondents of the study got their knowledge from the secondary source of the social conceptions of sexual abuse and manliness.

Keywords: sexual abuse, men, male rape, masculinity, hegemonic masculinity, sexual violence, norm, attitudes, norm construction, social construction, male victimization.

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och frågeställning	1
1.2	Problemformulering	2
1.3	Rättsociologisk relevans	2
1.4	Tidigare forskning	3
1.5	Definitioner	7
1.5.1	Män som offer för sexualbrott	7
1.5.2	Normbegreppet	7
2	Teoretiskt angreppssätt	8
2.1	Socialkonstruktivism	8
2.2	Grupp beteende	8
2.3	Normkonstruktion	9
3	Metod	12
3.1	Kvalitativt forskningsperspektiv	12
3.1.1	Etnometodologi	12
3.2	Fokusgrupper	13
3.3	Genomförande	14
3.4	Urval	15
3.5	Avgränsningar	16
3.6	Analysmodell	16
3.7	Validitet och reliabilitet	17
3.8	Etik	19
4	Presentation av empiri och analys	21
4.1	Resultat	21
4.2	Analys	22
5	Diskussion	31
5.1	Metoddiskussion	31
5.2	Resultatdiskussion	32
6	Referenser	34
6.1	Litteratur	34
6.1.1	Övriga referenser	35
6.1.2	Juridiska källor	35
6.1.3	Bilder	35
7	Bilaga	36

1 Inledning

”There are certain things you just don’t believe can happen to a man, you get me? But I know now that sexual violence against men is a huge problem. Everybody has heard the women’s stories. But nobody has heard the men’s”. /”Owiny” from Uganda. (Storr, 2011).

I denna artikel av Will Storr, skildras det grävsta sexuella våldet, ett sexuellt våld i form av förnedring och hämnd, med fruktansvärda fysiska och psykiska konsekvenser. Inte för att göra anspråk på uppmärksamheten kring det sexuella våldet mot kvinnor, som trots allt är oerhört mycket vanligare, måste ändå det sexuella våldet mot män också uppmärksammas, precis som ”Owiny” påpekar i denna artikel.

Kunskapen om män som offer för sexualbrott är begränsad och forskningen som bedrivs kring manliga våldtäktsoffer ligger långt efter den forskning som bedrivs, riktad till kvinnliga offer. Genom att inte bedriva samma forskning mot män som offer kan detta försvåra för de utsatta männen att formulera sina upplevelser kring ett sexualbrott. De normer och attityder som finns kring män kan göra sig gällande i deras roll som sexualbrottsoffer, men gör det även svårt för dessa män att bli tagna på allvar om de berättar om sina erfarenheter. Män ska vara starka och dominerande och ska därför kunna försvara sig mot ett angrepp – de som blir utsatta för sexualbrott måste därför ha sig själva att skylla?

Anmälningstatistiken kring sexualbrott talar sitt tydliga språk – det är kvinnor som blir utsatta och förövarna är män. I undersökningar som gjorts utav Brottsförebygganderådet (se referenslista) framgår det dock att statistiken döljer ett stort mörkertal och att det finns en grupp som hamnar i skymundan, de utsatta männen. Det finns en föreställning om att män alltid vill ha sex, vilket försvårar för de utsatta att inse vad de varit med om, då den sociala normen är så etablerad.

Det föreligger en begränsad kunskap om hur de normativa definitionerna av sexualbrott mot män ser ut. Vi vill med vår studie belysa hur yngre vuxna ser på företeelsen och fördjupa oss ytterligare i hur normen konstrueras.

1.1 Syfte och frågeställning

Vi har gjort en studie med yngre vuxna, angående män som offer för sexuellt våld. Genom att utföra fokusgrupper med yngre vuxna hoppas vi kunna uppmärksamma de normer och attityder som finns kring män som offer för sexualbrott bland vår målgrupp. Syftet med studien är att ta reda vilka normer som

existerar bland yngre vuxna kring ämnet samt hur dessa normer konstrueras och varför de konstrueras som de gör. För att besvara detta syfte har vi utformat följande fråga:

- Vilka normer och attityder finns det kring män som sexualbrottsoffer och hur konstrueras de?

1.2 Problemformulering

Problematiken kring män som offer för sexualbrott poängteras gång på gång vid studier av tidigare forskning, att det är ett fenomen som gror i mörker och som inte finns i det offentliga talet. Detta illustrerades tydligt vid kontakten av skolor, där vi från ett håll fick som svar att *”jag tror inte detta är något ämne som individer i den åldern går och tänker på, de har nog inga åsikter kring detta”*.

Det är precis detta studien ämnat undersöka, om nu denna person har rätt i det som sades, hur kommer det sig?

Noreen Abdullah-Khan (2008:2-3) menade att den ökade forskningen och kunskapen om män som blivit våldtagna på sikt kan minska stigmat kring det och därmed skapa ett mindre hotande klimat för de utsatta. Detta kan i sin tur öka anmälningsbenägenheten och bemötandet hos de som hanterar situationerna. Abdullah-Khan menar att detta är av vikt eftersom ämnet, åtminstone den engelska forskningen, ligger 20 år efter den forskning om kvinnor som offer för sexualbrott. För att nå de normer som styr attityderna kring ämnet har vi i denna studie valt att lägga fokus på normkonstruktionen hos yngre vuxna. Hur de konstrueras och varför de konstrueras på detta sätt. Valet av deltagare har i sig ett syfte, vi har velat nå individer inom åldersspannet 18-28, eftersom de har vuxit upp och utvecklats under en tid då ämnet till viss del uppdagats. Det finns ett medvetande kring exempelvis sexualitet och brott. Mer om detta i kapitel 3.4 Urval.

1.3 Rättssociologisk relevans

Den rättssociologiska relevansen kan diskuteras med hjälp av fyra angränsande områden som är i samspel med varandra – ”law in books”, ”law in action”, sociala normer och social praxis och det är i detta växelspel, distinktioner eller likheter man återfinner intressanta fenomen för rättssociologisk forskning (Mathiesen, 2005:86-89, 117-120). Inom den svenska rätten behandlas sexualbrott i brottsbalkens sjätte kapitel. Denna del, precis som andra delar av lagen, är skriven utan betoning på genus eller kön och representerar själva lagtexten, eller som Mathiesen (2005:20) uttrycker det, ”den rena juridiken”. Enligt just ”the law in

books”, skall den verka helt utan att ta hänsyn till kön och genus, såväl gällande offret som gärningsmannen, det vill säga att de kontextuella aspekterna skall behandlas lika i förhållande till lagtexten.

Huruvida offret är av manligt eller kvinnligt kön (om man väljer att se det i en okomplicerad distinktion) skall torftigt ses som irrelevant. Offer skall behandlas likvärdigt. Denna studie lägger sitt största fokus kring de sociala normerna som behandlar män som offer för sexualbrott där normen närmast är liktydig med en handlingsanvisning i ett givet system (Hydén, 2002:31) - alltså om de sociala konventionerna går parallellt med lagen eller om det föreligger en differentiell syn på offerskapet vid sexualbrott gällande offer av manligt kön? Hur individer och grupper ser på offerrollen kring sexualbrott bestäms till stor del av den samhälleliga synen på arten och graden av brottet där en osökt koppling oftast görs mellan en man som gärningsman och en kvinna som offer. Hur ser normen vid en man som offer ut och hur är den konstruerad?

I relation till detta kan man ställa ”Law in action”, det vill säga juridikens teoretiska omvandling till praktik (Hydén, 2002:47-52). Alltså (sett till denna studie), huruvida man bedömer rättsfall lika eller olika vid aktörernas kön i scenariot. Detta bedöms i denna studie som mindre viktigt, eftersom istället respondenternas antagande och förväntningar kring denna fråga behandlas. Det skall dock inte ses som oviktigt - sociala normer kan påverka utfallet i domar, något som i sin tur får följder i samspelet med normen och det sociala utfallet. Vidare föreligger social praxis som en viktig del av studien på det sätt att den kan vara en följd av den sociala normen, likaväl som den konstruerar normen. Detta växelspel är intressant för denna studie eftersom fokus inte enbart ligger på normen, utan även hur den konstrueras och varför den ser ut som den gör. Vidare finns en relevans i denna aspekt då utfallet kan få (eller har fått?) konsekvenser i hur man behandlar en man som offer för sexualbrott, hur gärningsmannen döms, vilka hjälpinsatser till offret som sätts in, samt hur det sociala stigma kan verka destruktivt hos offret beroende på just den sociala normen och dess praxis (se diskussion i inledningskapitel Mathiesen, 2005). Genom detta resonemang framställs den rättssociologiska relevansen genom studiens syfte – att uppmärksamma och se till attityder och normer kring män som offer för sexualbrott samt att analysera hur de konstrueras.

1.4 Tidigare forskning

Innan vi började med vår egen studie, gick vi igenom hur forskningen såg ut genom att söka efter relevanta artiklar och böcker som berörde det ämne vi intresserat oss för. Vi sökte på databaserna EBSCOhost, Lovisa och LibHub med sökorden male*, abuse, sexual, victim*, stigma*, masculinity och exkluderade alla resultat som involverade barn och kvinnliga offer.

Paul J. Isley och David Gehrenbeck-Shims (1997) artikel ”*Sexual assault of men in the community*” handlar om bristen på kunskap om män som blir utsatta för sexualbrott och avsaknaden av stödinsatser som är utformade för dessa offer. Deras syfte var att uppmärksamma dessa begränsningar för att inspirera till ytterligare forskning kring problemet. Genom kontakt med stödorganisationer för brottsutsatta individer fick de fram data kring män som blivit utsatta för sexuella övergrepp. Deras resultat visade att utav 3635 offer sökte endast 705 vård för de mentala och psykiska övergreppen och utav dessa var det endast 23% som avslöjade varför de sökt vård till personalen på sjukhusen. Att män som blir utsatta för sexuella övergrepp inte vill låta andra veta om detta visade sig ytterligare då endast 535 av de 3635 offren anmälde övergreppen till polisen. Männerna som blir utsatta känner sig ofta traumatiserade och upplever en stor skam efter övergreppet och drygt 46% uppgav att dom haft självmordstankar. Många utav männen skyllde övergreppen på sig själv, att det var deras fel och 1017 av 1679 män upplevde en rädsla att bli uppfattade som homosexuella om de skulle berätta om sina upplevelser. Forskarna bakom studien vill att dessa resultat ska inspirera hälso- och sjukvården att investera mer tid och pengar i forskningen och stödet för dessa glömda brottsoffer.

Hans Knutagård (2009) utgår i sin intervjustudie från teorier om att se våldtäkten som en interaktion mellan två eller flera människor, en interaktion som uppfattas, i alla fall till en början, av båda, som en känd ritual. Han menar att det är bristen på ord som gör att sexuellt utsatta män inte kan definiera sina upplevelser och därmed inte komma till insikt om begreppet våldtäkt. Denna brist gör sig även gällande i det offentliga rummet såväl som inom instanser, vilket gör männen socialt ”osynliga”. De kulturella scripten fanns i många fall inte hos de utsatta, vilket också gjorde att man inte visste hur man skulle fortsätta eller uppfatta allt. Vidare talar Knutagård om problematiken kring belysandet av maskuliniteternas betydelse för förståelsen av män som blivit våldtagna. Genom den idag konstruerade könsmaktsordningen, framställs våldtäkt i dikotomin ”man som förövare och kvinna som offer”. Detta gör sig också gällande i de förväntningarna om att våld ska mötas med våld, om att en man skall kunna utöva våld samt om ”den veke mannen”. Han tar också upp uppfattningar som den ”virile” mannen, som i alla lägen, överallt och alltid har fullt stånd och vill sätta på allt och alla. Han påvisar de emotioner, främst i form av skam som uppstår i samband med dessa våldtäkter och att detta i många fall leder till ett självdestruktivt beteende.

Karen G. Weiss (2008) skriver i sin artikel ”*Male Sexual Victimization – Examining Men’s Experiences of Rape and Sexual Assault*” att det, under de senaste 30 åren, genomförts vidsträckt forskning kring sexuellt våld mot kvinnor, men däremot enbart ett fåtal som behandlar mäns utsatthet där hon också nämner stigmatiseringen och de problematiska svårigheterna för brottsoffret. Weiss pekar på statistik som visar att 9 % av de amerikanska våldtäkterna och annat sexuellt våld har manliga brottsoffer, vilket visar på att detta är en omfattande minoritet som ignorerats av forskning. En anledning till detta kan vara, att det i de flesta

staterna inte fanns någon lagstiftning som behandlade sexuellt våld mot män förrän på 1980-talet. Weiss nämner utvecklandet av teoretiska aspekter som behandlar mäns sexuella våld mot kvinnor, de är etablerade i sina roller som sexuella rovdjur, mäns dominanta position i samhället och hur män är socialiserade. Weiss ger sig på en förklaring till varför synen på mäns offerskap ser ut som den gör, alltså en icke-erkännande roll som offer samt en bestående skam hos offret. Hon menar att de sociala idealen kring genus påstår att femininitet förknippas med fysisk svaghet och sexuell sårbarhet vilket passar in på perceptionen av offer för sexuellt våld. Förväntningarna på den starke, tuffe och oberoende mannen passar alltså inte in i offerrollen, de fordras att kunna värja sig enligt en hegemonisk maskulinitet, om inte detta så argumenterar offret ofta bort händelsen genom att påkalla på berusning eller liknande. Dessutom förväntas män vilja ha sex enligt de dominanta och potenta mansnormerna, där allt annat kan ses som feminint eller "homosexuellt". Weiss kommer även fram till att gärningsmannskapet gällande män som offer är fördelat jämt mellan män och kvinnor (55 vs 45 %) men där anmälningsbenägenheten tydligt belyser problematiken i frågan, 78 % anmälde ej när gärningsmannen var man, och 93 % när kvinnan var gärningsman. Weiss avslutar med en mening som tydligt belyser området: "*A collective silence surrounding the topic of male sexual victimization only exacerbates the belief that "real" men cannot be raped*" (Weiss 2008:294).

I Cindy Struckman-Johnsons artikel (1988) "*Forced sex on dates: it happens to men, too*" nämner hon att rapporteringen av män som utsatts för sexuellt våld varit uppgående sedan slutet på 1970-talet men där forskningen inte följt samma trend. Av de som blivit utsatta för våldtäkt och behandlats på South Carolina community mental health unit, var 6 % män, varav många hade fått signifikanta, emotionella trauman efter händelsen. Enligt Struckman-Johnson var underrapporteringen stor, vilket enligt henne beror på den samhälleliga föreställningen om att män inte kan bli sexuellt utnyttjade, i synnerlighet inte av kvinnor. Män förväntas vilja ha sex med kvinnor, vid i princip alla tillfällen. Även myndigheter misslyckas att erkänna utbredningen av detta beteende. Skillnaden, enligt Struckman-Johnson i brottens art, var tillvägagångssättet av förövaren, när offret var av manligt kön var det oftast psykologisk press eller övertalning, medan kvinnor oftast beskrev det som fysiskt våld.

Elizabeth Monk-Turner och David Lights studie "*Male sexual assault and rape: Who seeks counseling?*" (2010) handlar om vilka män som söker vård och stöd efter att de blivit sexuellt utnyttjade. Författarna hade en hypotes om att ju allvarligare våld eller hot om våld en man blivit utsatt för desto mer benägen skulle denne vara att söka vård och stöd. Denna hypotes visade sig inte stämma. Män som uppgett att de blivit penetrerade vid övergreppet var även de som var minst benägna att anmäla övergreppet eller att söka vård. Monk-Turner och Light menar att detta beror på att män upplever stor skam på grund av penetrationen och vill därför inte diskutera sitt offerskap med någon annan. Vidare visade en undersökning de tagit del utav, att endast 5% av alla stödorganisationer för personer som blivit sexuellt utsatta, tillhandahöll hjälp utformad för män som

blivit utsatta. För att få fler män att våga prata om övergreppen och söka vård menar författarna att man måste satsa mer på att utbilda de stödorganisationer som finns. Män som blir utsatta känner ofta ett väldigt stort stigma, skäms och skyller på sig själva vilket innebär att dessa personer behöver ett särskilt stöd för att minska dessa känslor.

Michelle Davies (2002) artikel ” *Male sexual assault victims: a selective review of the literature and implications for support services* ” är en litteraturgenomgång av forskningen som finns kring män som faller offer för sexuellt övergrepp. På 1970-talet ledde den feministiska forskningen till att våldtäktsoffer uppmärksammades och många stödorganisationer startades. Med anledning av att det var den feministiska rörelsen som uppmärksammade problemet ledde detta till att män som blev utsatta föll i skymundan och inte fick den hjälp de behövde. Detta har lett till att forskningen kring män som blir utsatta beräknas vara 20 år efter forskningen på kvinnliga offer. Detta har lett till att det skapats en del myter om män som faller offer och skapat en felaktig bild utav de som blir utsatta. Många menar att ”*män inte kan bli utsatta*” eller ”*inte lika allvarligt om en man blir utsatt*” har lett till att de som blir utsatta inte vågar prata om sina problem då man känner stor skam och rädsla från att inte bli tagna på allvar. Davies menar att avsaknaden av utbildning och uppmärksamhet mot sexuella övergrepp mot män förnekar den faktiska verkligheten av detta problem för offren. Hon menar att man måste sprida mer information om manliga offer för sexuellt våld för att motarbeta de myter som existerar. Davies föreslår att framtida studier bör undersöka hur synen på skuld mot offer utvecklas hos allmänheten och hur skuldkänslorna hos offren kan minskas så att alla offer, oavsett kön eller läggning, kan få den hjälp de behöver och utan att de känner sig förlöjligade eller känner skuld för övergreppet.

Adam Jonsson (2008) skrev ett examensarbete om män som offer för sexualbrott, genom en diskursanalys av nyhetsskildringar ur ett genusperspektiv. Enligt Jonsson gör sig de aktuella nyhetsartiklarna skyldiga till en reproducering av offer-, och maskulinitetsdiskursen genom att ständigt betona fenomenets sällsynthet (oftast genom att ställa det i relation till sexuellt våld mot kvinnliga offer), att inte framställa det som ett socialt problem samt att inte konstruera männen som offer för sexuellt våld. Vidare framställs det sexuella våldet annorlunda när förövaren är av kvinnligt kön – förnedring, sexövergrepp eller påtvingande samlag används som benämning istället för våldtäkt, som det uteslutande beskrevs som när förövaren var man. Jonsson menar också att vid fallen där förövaren eller offret var homosexuell, var detta noga betonat, enbart för att understryka den hegemoniska maskuliniteten. Som avslutande diskussion tar Jonsson upp att journalistiken snarare handlar om att framställa brotten som spektakulära våldsbrott orsakade av olika individers avvikande handlingar, istället för att beskriva det som ett faktiskt samhällsproblem.

1.5 Definitioner

1.5.1 Män som offer för sexualbrott

Denna studie behandlar ”män som offer för sexualbrott”, vari man osökt återfinner tre begrepp som måste tydliggöras, nämligen man, offer samt sexualbrott. Vi har valt att se kön ur ett okomplicerat perspektiv, i en distinktion enbart mellan man och kvinna, detta för att bibehålla en enkelhet i diskussionen om huruvida det skulle finnas ytterligare skillnader mellan könen. Under studiens gång, främst vid insamlingen av det empiriska materialet, har resonemang och diskussioner osökt kommit in på skillnader mellan man/kvinna samt manligt/kvinnligt. I detta avseende skiljs detta åt som kön och genus ur ett socialkonstruktivistiskt sätt, alltså att respondenterna själva får stå för definitionen av distinktionerna. Kön och genus kan benämnas som samma sak, där det betraktas som en social konstruktion som dagligen produceras och reproduceras i olika interaktionsprocesser. Offerskapet lämnas lite därhän, då studien behandlar normer och attityder kring offerskapet, inte hur individen uppfyller eller inte uppfyller rollen. Offerskapet handlar här snarare om att individen har utsatts för ”sexuellt våld” av en gärningsman, en gärningsman utan anspelning på kön eller genus. Med sexuellt våld åsyftas nödvändigtvis inte enbart det som behandlas i lagtext, utan vi har valt att låta det själva definieras av de som deltar i studien, alltså sexuellt våld innefattar det som deltagarna själva definierar som sexuellt våld.

1.5.2 Normbegreppet

I denna studie behandlas en norm som ett tolkningsschema, vilket innebär att det yttre sakförhållandet, alltså handlingens mening, är ett skeende i tid och rum och har inte en fakticitet eller naturlig rätt. Det är ett sakförhållande där situationen skall tolkas på ett visst sätt vid en viss tidpunkt och kontext för att kunna appliceras rätt. Detta behöver inte vara något juridiskt, utan kan vara ett led i ett socialt bestämt system. Huruvida en mänsklig handling är rätt eller orätt, är ett resultat av den normativa tolkningen i tid och rum (Kelsen, 2008:19-20). Det Kelsen menar är att normen är ett sätt eller ett hjälpmedel att tolka situationen för att handla ”rätt” och därmed undvika den sociala friktion som kan uppstå. Detta innebär inte enbart handlande utan detta glider också in på ett närliggande område, nämligen attityder. Attityder är ett påverkansresultat av den sociala normen över en längre tid, attityden utgör en tumregel som guidar beteendet. Attityden kan ses som en internalisering av den sociala normen som är den ”individuella” inställningen till ämnet, som i grund och botten är reproducerat socialt, främst i barndomen. Handlar man i strid med den egna attityden upplever man ofta en inifrån kommande sanktion, exempelvis skam eller skuld (Baier, Svensson, 2009:164).

2 Teoretiskt angreppssätt

2.1 Socialkonstruktivism

Som vetenskapsteoretisk inriktning har vi valt att använda oss av socialkonstruktivismen. Socialkonstruktivismen ser kunskapen och vårt vetande som socialt konstruerade faktorer där språket spelat en viktig roll. Språket har vi lärt oss genom en, på förhand, bestämd struktur, samtidigt som det är dynamiskt över tiden. Språket utgör således en social storhet, det är skapat och skapas av människor tillsammans (Wenneberg, 2010:12).

Socialkonstruktivismen har fått kritik för att sakna originalitet och klara distinktioner, främst genom att vissa saker och vissa beteenden lika gärna kan ses som ”naturliga” genom evolutionen, kunskap och sanning är inte enbart sociologiskt definierat utan enligt kritikerna finns det också en specifik sanning där ute (Wenneberg, 2010:103-107). Om man skall se dessa perspektiv utifrån denna studies ändamål, att se till normer och attityder kring ett specifikt ämne, känns kritiken mindre relevant då vi inte söker en ”objektiv sanning”, utan mer ett större perspektiv kring den subjektiva åsikten. Vidare har utbredningen av teorin lett till en begreppsförvirring på grund av sina diffusa precisioner, vad är det egentligen man talar om? Kritiken handlar alltså om att den förlorar i kredibilitet när den blir allt för omfattande (Wenneberg, 2010:103).

2.2 Grupp beteende

Denna studie har som inriktning att försöka förstå grupp beteendet kring vår forskningsfråga och för att förstå fenomenet bättre kan man se till Anthony Giddens (2003:89) perspektiv på ämnet, alltså att socialt beteende i viss mån styrs av faktorer som normer, roller och gemensamma erfarenheter och att världen därför kan upplevas på lite annorlunda sätt utifrån exempelvis bakgrund, mål eller intressen. Det är denna kreativa del av människan som formar och definierar sin omgivning kontinuerligt genom beslut och handling. Detta görs i ett ständigt samspel med sin omgivning, vilket är centralt för den sociala konstruktivismen. Social konstruktivism behöver inte nödvändigtvis klargöra beteende, utan detta resonemang kan lika gärna ses som ett normskapande fenomen, alltså ett system där individer tillsammans ständigt definierar och konstruerar normen efter dess kontextuella krav. Normen kan gälla såväl beteende, förväntning, attityd eller ställningstagande och skapas genom den sociala interaktionen mellan individerna

som är aktuella för kontexten. Om man exempelvis ser till vad som behandlar könen och relationen mellan dem, finns en viktig och utbredd uppsättning av normer. Baier och Svensson (2009:91-92) kallar detta genusnormer, alltså de normer som den sociala strukturen bestämmer hur en ”man” ska vara ”manlig” och en ”kvinna” ska vara ”kvinnlig”. I stort sett visar allt empiriskt material att skillnaderna mellan könen inte är biologiskt motiverade, utan normen reproduceras som social konstruktion och bibehålls också härigenom (Baier & Svensson, 2009:92). Härigenom stärks således Giddens resonemang kring den sociala figurationens betydelse för normkonstruktion, i detta fall som en distinktionsförtydligande och definitionsskapande producent mellan kön och förväntningar.

Giddens (2003:37-38) menar vidare att den norm som konstrueras vid ett tillfälle, på en viss plats, av en viss grupp av individer, inte alls behöver harmonisera med den norm på en annan plats eller vid ett annat tillfälle. Detta understryker själva huvudtesen i socialkonstruktivismen, att interaktionsdeltagarna tillsammans konstruerar normen vid varje tillfälle till en viss kontext. Den kontextuella betydelsen kan exemplifieras av fängelsestraff å ena sidan och inlåsning av okänd person i hemmet å andra sidan. Som isolerade handlingar är de, normativt sett, likadana, men i sitt sammanhang har de två helt olika betydelser. Det är alltså det tillskrivna värdet man ger normen som har betydelse i dessa fall.

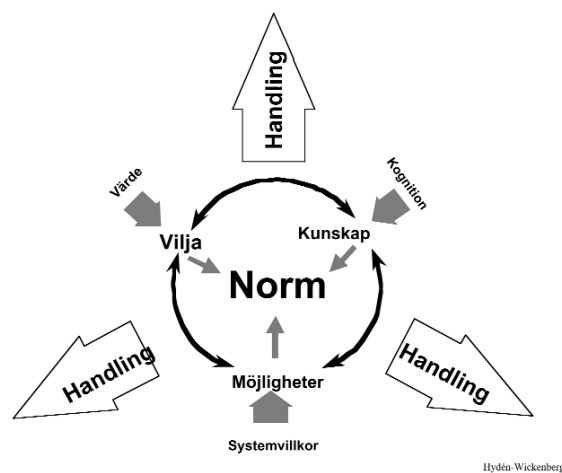
2.3 Normkonstruktion

För att gå lite djupare in på själva normkonstruktionen kan man se till Håkan Hydéns normmodell, där han bryter ner normens uppkomst i olika system. Denna studie rör sig inom ett system som Hydén benämner det socio-kulturella systemet (2002:142). Rättsregler har här ej samma inverkan som de sociala normerna, som produceras gemensamt i systemet, och påverkar därefter attityden och synsättet på den aktuella frågan, exempelvis hur man ser på män som offer för sexualbrott. Det socio-kulturella systemet bygger på premissen att människor genom interaktion kommer fram till vad som är bra eller dåligt, rätt eller fel. Man konstruerar alltså normen tillsammans (Hydén, 2002:276). Normen är inom detta system inte lika ändamålsspecifikt, utan arbetar mer som exempelvis attitydshjälp vid tveksamheter i beteende eller tycke. Normkonstruktionen har enligt Hydén (2002:115) med tre faktorer att göra, enligt vissa socialt betingade umgängesnormer tvingas aktörerna att uppträda socialt, detta gör att aktörer ständigt påverkar varandra. Denna socialisationsprocess skiftar beroende på både tid och kontext men där alltid det ”normala” handlingssättet, eller den ”normala” attityden lärs ut. Normen bestäms alltså i den sociala handlingsmiljö i vilket individen uppträder, där frekvensen av de påtryckningar som ska betinga beteendet bestämmer effektiviteten av efterlevnaden, ju mer socialisering, desto effektivare normativ präglings. Råder det en hög social normstyrka påverkas

individen fortare, dels för att aktören vill känna tillhörighet och bekvämlighet och dels för att undvika eventuella sanktioner vid ett övertramp. Hydén (2002:115) menar vidare att normbildningens betydelse påverkar konstruktionen, det vill säga, hur påverkar aktörerna normerlevnaden, hur synligt är ett avvikande beteende, hur beroende är aktören av omgivningen samt hur väl identifierar sig aktören med normkällan? Tillhörigheten av ett socialt system eller en social grupp, handlar alltså i mångt och mycket om att underkasta sig normkonstellationen som man tillsammans konstruerat genom social interaktion (Hydén, 2002:115-116).

Hydén menar också att normen i sig själv, är ett resultat av tre grundläggande dimensioner: Vilja och värdering, Kunskap och kognition, samt Systemmöjligheter (Hydén, 2002:280ff). Systemmöjligheter är i grund och botten de "delområden" eller det "spelfält" som ligger utanför individen samt vilka möjligheter och hinder som föreligger inom dess gränser (Hydén, 2002:282). I denna studie ligger fokus på normkonstruktionen i det socio-kulturella systemet, i vilket vilja och kunskap främst gör sig gällande genom social interaktion. Vilja och värdering hör samman med de drivkrafter och attityder som individer har, något som ständigt påverkar och påverkas av andra individer, samt andra yttre faktorer såsom politik och religion (Hydén, 2002:285). Kunskap är en komplex komponent eftersom den skiljer sig mellan varje individ, dock menar Hydén (2002:285) att det inte enbart handlar om boklig bildning, utan också kommunikativ och social kompetens eller kunskap om normens existens och innebörd.

Figur 1

För att kunna analysera resultatet har vi satt in manlighetsnormen i Hydéns socio-kulturella system för att se hur den konstrueras. Om man utgår från Hydéns grundantagande att normen skapas genom social interaktion (Hydén, 2002:276) kan man se maskulinitet genom "att fokusera på skillnader mellan olika maskuliniteter och eller inom manligheten och tala om maskuliniteter för att betona heterogeniteten och föränderligheten" (Connell, 1995). Maskuliniteten kan dock inte betraktas som statisk eller homogen, utan den är dynamisk,

mångdimensionell och differentierad, och därför ser man det som maskuliniteter, det vill säga egenskaper som i sitt sammanhang och i sin tid ses som typiskt för individen med det biologiska könet man (Robertsson, 2002:9). Detta innebär precis som Hydén menar, att ”mansnormen” får sitt värde i systemet och dess deltagande vid en viss tidpunkt. Om man ser maskulinitet som något som måste ställas i kontrast till något feminint och en kontext för att få sin rätta ”grad av manlighet” behövs således en idealtyp (Robertsson, 2002:9-10). Om något är maskulint eller inte, kan alltså bestämmas av att sätta händelsen/egenskapens kontext (eller egentligen vad som helst) i relation till femininitet och idealtypen av maskulinitet. Problematiken kring detta måste belysas på det uppenbara sättet, vad avgör om något är maskulint/feminint, hur ser den maskulina idealtypen ut och hur bestäms detta? Hydéns normkonstruktionsteori stärks även härigenom på sättet som värdet av interaktionens tillskrivningar gör att något anses som maskulint eller feminint alltså konstrueras socialt. Idealtypen kan sägas följa en ”mansnorm”, eller som Connell (Robertsson, 2002:10) benämner det - en följd av den hegemoniska maskuliniteten. Den hegemoniska maskuliniteten kan närmast förklaras som det ”manligaste av maskuliniteter”, ungefär som en social rangordning av maskuliniteter, där man ser kvinnor (kvinnor som en produkt av en brist på ”manlighet”) underordnade män (Connell, 1995:37). Detta måste självklart problematiseras och ifrågasättas då det kan anses väl drastiskt att se det som om samtliga kvinnor är underordnade samtliga män, vilket givetvis inte är fallet. Om man lämnar denna helhetssyn lite därhän och fokuserar enbart på själva hierarkin av maskuliniteterna kan man se processen som dynamisk genom vilken en grupp skapar och upprätthåller ”makt” och segregering (Robertsson, 2002:10). Det blir således mindre önskvärt att få sin manlighet ifrågasatt av något som anses som feminint eftersom det skulle göra att deras status/makt i gruppen skulle sjunka. Mansnormen kan alltså likaväl anses vara de egenskaper som präglas av den ledande (manliga) rollen i gruppen, den med mest makt, såväl som egenskaper som traditionellt och kulturellt anses som manligt, vilket i mångt och mycket stärker Hydéns argumentationer om normens tillkomst i socio-kulturella system.

3 Metod

3.1 Kvalitativt forskningsperspektiv

Föremålet för vår studie är de normer och attityder kring män som blivit utsatta för sexuellt våld. Det vi ämnat undersöka är inte hur de utsatta männen upplever sina erfarenheter, utan vi intresserade oss för de samhälleliga normerna kring ämnet som gör att dessa brott inte uppmärksammas eller tas på lika stort allvar. Vi ville ta reda på hur dessa normer konstrueras och försöka få förståelse för varför normerna ser ut som de gör. Vi har vid vår litteraturgenomgång av tidigare forskning blivit varse om att män som blir utsatta för sexuellt våld ofta känner en rädsla för att berätta om sina upplevelser då de är rädda för att inte bli tagna på allvar utav familj, vänner och rättsväsendet. Vi blev även varse om denna uppfattning när vi sökte kontakt med skolor för att utföra vår empiriska datainsamling med ungdomar och fick som svar att *”ungdomar inte har särskilt många tankar kring detta”*.

För att söka svar i våra frågor har vi valt att använda oss utav ett kvalitativt forskningsperspektiv. Alan Bryman skriver att kvalitativ forskning lämpar sig när man vill få reda på deltagarnas perspektiv och deras verklighet kring ämnet (Bryman, 2008:371). Vi ville få reda på hur samhällsnormen yttrar sig kring män som blir utsatta för sexuellt våld och det var därför av vikt att respondenterna berättar med egna ord och skapade sin uppfattning så att det blev deras verklighet vi grundade våra resultat på. Detta hade inte varit mätbart genom att göra enkätstudier eller observationer då vi skulle gått miste om den intressanta empirin som det aktiva samtalet ger. Ett kvalitativt förhållningssätt ger forskaren möjlighet till att skapa en förståelse för de värderingar och åsikter i den kontextuella situationen som undersökningen genomförs inom. Kvalitativa studier ger forskaren en mer djupgående empiri som gör att man kan ge de beteenden man undersöker en mening (Bryman, 2008:372). Genom att använda ett kvalitativt forskningsperspektiv hoppades vi kunna erhålla relevant empiri som vi sedan kunde analysera till en vetenskaplig kunskap och förståelse för normkonstruktionen.

3.1.1 Etnometodologi

I denna studie kommer resultatet att analyseras ur ett etnometodologiskt perspektiv, kortfattat sagt att det som är intressant är den verklighet individen konstruerar i samspel med andra. I och med vårt val att se normen som en social

konstruktion lämpar sig ett etnometodologiskt angreppssätt eftersom det är deltagarna som agerar normskapare, deras sanning och kunskap återspeglas i normen och dess konstruktion. Det är just detta studien främst inriktar sig på. Vidare blir den socialkonstruktivistiska teorikopplingen logisk då detta perspektiv också söker den subjektivt konstruerade verkligheten snarare än en ”objektiv sanning”. Etnometodologi riktar sitt fokus på det praktiska och förnuftiga tänkandet i vardagen, där verkligheten är den som konstrueras av människorna själva (Bryman, 2008:467). Denna studie intresserar sig just av detta fenomen, det vill säga vilka normer som individer konstruerar och hänvisar till, inte nödvändigtvis i handling, utan även till attityd. Vidare ses den sociala ordningen inte som en redan existerande kraft som styr och påverkar individers handlingar, utan detta är något som arbetas fram, uppnås och skapas genom socialt samspel (Bryman, 2008:467). Vi har alltså ämnat se normkonstruktionen ur ett etnometodologiskt perspektiv i den mån att normen skapas individuellt och i samspel med andra, alltså att normen inte är fast existerande. Detta tolkande perspektiv syftar till att meningen med handlingar tillskrivs betydelse för varje individ, samtidigt som vi påverkar och påverkas av varandra. Genom detta konstanta samspel och tolkande uppfattas således världen som rationell av individen (Banakar, 2002:206). Det är verkligheten som konstrueras i kontexten, som spelar roll.

3.2 Fokusgrupper

För att uppfylla syftet med vår studie, har vi använt oss av fokusgrupper för att inhämta vårt empiriska material. Fokusgrupper är en lämplig metod i och med att vi valt ett etnometodologiskt perspektiv, samtidigt som normen ses som en social konstruktion och inte något man som forskare bara plockar åt sig. Istället är det deltagarnas verklighet och syn på sanningen som spelar roll när normen konstrueras gemensamt i den sociala interaktionen och detta är fokusgrupper effektiva för att fånga upp. En fokusgrupp är en kvalitativ teknik som påminner om individuella intervjuer, men som namnet avslöjar handlar det om flertalet personer, det vill säga en slags gruppintervju. Många författare vill dock måla upp en distinktion mellan gruppintervju och fokusgruppsintervju, fokusgrupper lägger betoning på ett visst tema som man fördjupar sig i samt att man ser till individen som gruppmedlem diskuterar en viss fråga, för att till exempel se till växelspelet eller normkonstruktionen i gruppen (Bryman 2008:446). Gruppintervjuer å andra sidan täcker ofta många olika frågeställningar och är mindre intresserad av gruppdiskussionen. Fokusgrupp kan således benämnas som en typ av gruppintervju med flera deltagare närvarande där frågeställningarna rör ett relativt avgränsat område och där fokus ligger på den gemensamma betydelsekonstruktionen (Bryman 2008:447).

Då vi intresserat oss på hur gruppnormer förefaller och konstrueras kring män som sexualbrottsoffer, är det att föredra fokusgrupper som metod då vi som forskningsledare kan omformulera eller förklara frågorna ytterligare. Detta är av

vikt för vår studie då frågorna kan uppfattas som känsliga och svåra att förhålla sig till i exempelvis text. Dessutom har vi sökt efter den underliggande normen hos våra respondenter, därav lämpar sig fokusgrupp som metod bra då det kan främja en diskussion där de tillsammans konstruerar normen verbalt. Urvalet av deltagare till fokusgrupperna kan vara problematiskt, då det kan leda till ett icke-representativt utfall, faktorer som socio-, ekonomisk bakgrund, studieval, förebilders påverkan och så vidare spelar in. Våra respondenter är likväl normskapare då dessa är uppväxta i ett - kring området - dynamiskt attitydsansende. Fokusgrupper ger också en inblick i varför individer tycker som de gör, alltså de bakomliggande orsakerna till normen, vilket blir mer intressant för vår uppsats än enbart fråga-svar konstellationen (Bryman 2008:449). Vidare ger fokusgrupper också en mer realistisk beskrivning av åsikterna eftersom det (förhoppningsvis), uppstår en debatt där påståenden ifrågasätts och måste försvaras. Tack vare dessa diskussioner kan ytterligare subämnen, tankar eller dimensioner, som forskarna inte tidigare uppmärksammat, belysa hur personer reagerar genom kroppsspråk eller väljer att inte reagera vid ett ställningstagande vara väldigt intressant information (Bryman 2008: 229ff.).

Essensen i det vi har velat komma åt ligger i det som individer tillsammans skapar mening i kring ämnet, något som just fokusgrupper är lämpat för att framhäva. Wibeck, (2010:150) menar att det nästan blir ett holistiskt resultat, alltså att utfallet ger mer än summan av flera intervjuer. Detta är varför just denna metod är mer lämpad, med tanke på vårt syfte, än andra metodologiska angreppssätt, till exempel enkäter, som vi ursprungligen hade tänkt oss. Om ämnet kan ses som känsligt kan det göra att gruppen censurerar avvikelser från gruppnormen så att deltagare inte kan tala om vissa saker. För oss kan det ha varit så att om en deltagare uttalat sig avvikande kan denne upplevt att andra deltagare misstänkt att personen själv blivit utsatt (Wibeck 2010:150-151). Detta kan till viss del undgås genom att betona frivilligt deltagande och att det är tillåtet att avbryta sin medverkan, om så är fallet. Vidare är svårigheterna kring fokusgrupper som metod, liknande andra metoder - allt ifrån storleken på gruppen, hur många grupper man skall ha, urvalet av deltagare, gruppens dynamik, deltagares förmåga att uttrycka sig, till forskningsledarens roll och tillgängligheten till fältet samt organiseringen av utförandet (Bryman 2008: 449-461, Wibeck 2010:152).

3.3 Genomförande

Vi ville ursprungligen göra en studie med ungdomar på gymnasiet i åldrarna 17-19 år och började därför tidigt kontakta olika skolor i vårt närområde. Vi inledde först med att kontakta alla kommunala gymnasieskolor i Lund då vi trodde att dessa skulle vara mest positiva till ett samarbete, men fick snabbt svar om att de inte hade tid. En lärare var väldigt positiv inledningsvis men efter vi skickat en mall på de frågor och teman vi ville diskutera ansåg denne lärare att ” *dessa frågor*

inte existerar hos ungdomar". Vi valde därför att bredda vårt sökområde och kontaktade därför samtliga kommunala gymnasieskolor i Malmö samt de privata. Vi tog även kontakt med Malmö Stads projektgrupp för ungdomar för att få hjälp, men tyvärr kunde de bara hänvisa oss vidare till organisationer som inte haft tid eller möjligheter att hjälpa till. I samråd med vår handledare valde vi därför att fokusera på "unga vuxna", enligt vår definition personer mellan 18-28 år, och kontaktade därför vänners vänner, studentorganisationer, idrottsföreningar och dylikt för att få hjälp med våra fokusgrupper. Detta resulterade i att vi gjorde en fokusgrupp med ett fotbollslag, en på en studentkorridor och en med vänners vänner. Vi fick tillslut även ett svar från en lärare på en friskola i Malmö som ledde till att vi kunde göra en fokusgrupp med hennes elever.

Alla intervjuer skedde på en plats som gruppdeltagarna kände igen sig i. Wibeck menar att en del personer som är i en ovan lokal kan känna sig obekväma vilket leder till att diskussionen blir lidande (Wibeck 2010:33). Vi valde därför att åka till de vi intervjuade eller valde en neutral plats, då det inte var möjligt. Vi gjorde en intervju i en klubblokal, en i ett klassrum, en i ett kök vid en studentkorridor och en på ett avskilt studentkafé.

Vid den initiala kontakten berättade vi kortfattat om vår studie och vårt syfte. Vi förklarade att all medverkan var frivillig och allt deltagande var anonymt. Vid intervjutillfällena upprepade vi även detta och berättade mer ingående om vår studie och om oss. All inspelning genomfördes med en diktafon som vi testat många gånger samt våra mobiltelefoner som eventuell reserv. Grupperna vi intervjuade bestod totalt av 22 individer, varav 2/3 är unga män, då detta var vårt ursprungliga fokus som normskapare. Samtliga intervjuer blev mellan 30-50 minuter långa och alla ledde till intressanta samtal efter att själva intervjun med våra temafrågor var avklarade.

3.4 Urval

Vår ursprungliga idé med studien var att göra studien med ungdomar som målgrupp för vår empiriska datainsamling. Vi stötte dock på problem med att få tillgång till detta fält, trots kontakt med över ett 15-tal skolor och ungdomsverksamheter. Vi valde därför att fokusera på personer i åldersintervallet 18-28 då dessa personer växt upp under en tid då vårt ämne, "män som offer för sexuellt våld", uppmärksammats mer inom forskningen och samhällsdebatten. Vi tror att dessa personer har ett större medvetande kring problematiken med dessa brottsoffer och därför kan frambringa intressanta samtal i en gruppdiskussion. Vi har därför använt oss utav ett strategiskt urval vilket innebär att vi valt deltagare systematiskt för att dessa ska passa in med studiens syfte (Wibeck 2010:66). Efter att ha genomfört ett test av vår metod valde vi att blanda tjejer och killar i våra fokusgrupper. Vi hade vid testet en homogen killgrupp vilket medförde att allt som sades kom från ett manligt perspektiv. Vi valde efter detta test att blanda könen då vi ville ha fler perspektiv på den frågeställning vi haft för att få en mer generaliserad bild utav hur normen ser ut.

3.5 Avgränsningar

I vår studie har vi valt att endast inkludera personer i åldersgruppen 18-28. Vi har medvetet valt yngre personer för att dessa individer växt upp under en tid som jämställdhet och sexualitet uppmärksammas och diskuterats flitigt i både media och skola. Vi tror att dessa individer har en mer nyanserad uppfattning om manliga sexualbrottsoffer och en kunskap som exempelvis äldre personer kanske saknar. En ytterligare aspekt till vår avgränsning angående urvalet är tidsbegränsningen. Det skulle inte vara genomförbart att göra en studie där man vill ta reda på en samhällsnorm och inkludera alla åldersgrupper. Dels tar det lång tid att få tag i lämpliga individer som vill ställa upp, men framförallt tar det lång tid att transkribera resultatet man producerat. Vi har därför bestämt att fokusera på yngre personer som normskapare och de attityder de har kring ämnet.

En ytterligare avgränsning som är viktig att nämna är att vi endast fokuserar på de normer som finns kring ämnet. Vi är inte intresserade av vad de brottsutsatta männen upplever eller känner, utan vi fokuserar endast på de samhällsnormer och attityder som finns kring ämnet. Genom denna avgränsning hoppas vi kunna få kunskap i hur och varför samhällsnormen kring män som sexualbrottsoffer ser ut som den gör.

3.6 Analysmodell

Det finns ingen särskild metod att föredra när man ska analysera fokusgrupper. Själva metodiken i sig är relativt ny och inte så utbredd, vilket innebär att det idag inte finns någon särskild metod speciellt framtagna för fokusgrupper. Som forskare kan man fritt välja hur man vill analysera sitt material och utveckla sin analysmodell själv. Wibeck (2010:106) menar dock att det är viktigt att man är systematisk i sin analys och följer en föreskriven process. Genom att vara systematisk blir resultatet mer tillförlitligt. Om man följer en given mall, är det lättare att inte missa någon kritisk faktor i analysen samt att det blir enklare att hålla reda på sin arbetsgång. Genom att vara noggrann visar man även för andra forskare att studien håller god reliabilitet och att man varit grundlig och ordentlig i sitt arbete (Wibeck 2010:106ff). I vår analys har vi valt att välja ut intressanta citat eller diskussioner från våra sammanfattningar från intervjuerna och valt att placera dessa i olika kategorier. Med vår analys hoppas vi kunna upplysa våra läsare om ett ämne som det inte talas om särskilt mycket i det offentliga rummet. Vi hoppas kunna ge människor en djupare förståelse om de normer som existerar kring män som blivit offer sexualbrott. Detta ställer stora krav på de slutsatser vi

drar utifrån de data vi samlar in. Allt vi kommer fram till måste ha tydligt stöd i empiri och i de åsikter som våra respondenter yttrar.

Redan när vi genomförde vårt test av metoden förstod vi att fokusgrupp som metod frambringade väldigt mycket data. Vi har därför valt att göra förkortade sammanfattningar av våra gruppintervjuer och valt att inte skriva ut dialogerna ordagrant eller när det ansetts vara irrelevant. Från de rådata vi fått in, har vi sökt mönster och placerat in det som vi bedömt vara av intresse i olika kategorier. Detta eftersom det skulle vara väldigt tidskrävande samt svårt för utomstående att själva läsa igenom all text som intervjuerna producerat. Utifrån dessa kategorier har vi valt ut särskilda citat som vi beskrivit med små kommentarer. Dessa citat används sedan för att illustrera de normer och beskrivningar som vi väljer att framhäva.

När vi genomförde våra intervjuer märkte vi att våra respondenter ibland gjorde egna citat - som att de talade utifrån en generell uppfattning. Adelswärd (refererad i Wibeck, 2010:119) benämner detta som "virtuella deltagare". Med detta menas att ett samtal i själva verket kan ha flera deltagare, utöver de som är fysiskt närvarande. I vår analys har vi därför lagt vikt i att noggrant lyssna igenom våra inspelningar och kollat igenom de anteckningar vi fört för att ta reda på huruvida det rör sig om ett citat som respondenten använder sig utav för att återspegla en generell åsikt.

3.7 Validitet och reliabilitet

När man bedömer samhällsvetenskaplig forskning, finns det viktiga kriterier som måste uppfyllas för att forskningen ska vara tillförlitlig och giltig. Validitet handlar om att ens studie mäter det den är avsedd att mäta, att de slutsatser man kommer fram till utifrån sin bedömning av resultatet, hänger ihop (Trost 2010:133). Det är därför viktigt att man vid intervjuer lägger vikt vid hur intervjupersonerna uppfattar olika ord eller påståenden man gör. Som forskare är det viktigt att man låter deltagarna med egna ord beskriva sin verklighet för att inte påverka deras berättelse. När man talar om validitet kan man skilja på intern och extern validitet. Den interna validiteten handlar om huruvida det finns kausala samband mellan ens slutsats och flera variabler i ens studie och huruvida dessa är hållbara eller ej (Bryman 2008:50). Det kanske finns ett samband mellan ökad glassförsäljning och druckningsolyckor, men det betyder inte att det är den ökade glassförsäljningen som är orsaken, utan det är snarare att vädret är bättre och därav fler som badar och köper glass. Intern validitet innebär således att det kausala påståendet man gör kan få stöd av ens studie och de tänkbara hoten mot detta ska motbevisas av forskaren (Bryman 2008:50-51). Extern validitet handlar om huruvida resultaten man får fram i sin studie kan generaliseras utöver den specifika forskningsmiljön (Bryman 2008:51). Om en studie har extern validitet innebär det att man kan generalisera de orsakssamband och resultat man får fram till andra grupper i samhället eller andra fenomen. Huruvida en studie har extern validitet hör i mångt och mycket ihop med det urval man väljer inför sin studie

och det är därför viktigt att man väljer ett så representativt urval som möjligt (Bryman 2008:51).

Ett annat viktigt kriterium är reliabilitet. Det handlar om tillförlitligheten i ens undersökning, huruvida de resultat från ens undersökning blir desamma om undersökningen genomförs igen. Det är viktigt att ta reda på om ens undersökning påverkas utav tillfälliga samhällsfenomen eller om de är helt slumpmässiga resultat man får fram (Bryman 2008:49). Även inom reliabilitet kan man skilja på intern och extern reliabilitet. Den externa reliabiliteten innebär att andra forskare kan upprepa ens studie och upptäcka liknande fenomen och generera samma resultat som den aktuella studien. Intern reliabilitet definieras som att andra forskare kan sammankoppla ens empiriska material med de definitioner och begrepp som genererats i studien (Ryen 2004:139-140). Begreppet reliabilitet hör i mångt och mycket ihop med validitet, men hög reliabilitet är ingen garanti för validitet. Om man exempelvis ska studera studenters alkoholvanor och man mäter hur deras studievana är kommer detta antagligen inte leda till att man besvarar studien, oavsett om man gör sina mätningar väldigt noggrant. Alltså kan en studie få hög reliabilitet men validiteten kan vara låg.

Vi anser att fokusgrupper som metod har haft stor potential att svara på vårt syfte, nämligen att undersöka och uppmärksamma normer och attityder kring män som offer för sexualbrott. Vi utförde därför innan vi påbörjade vår empiriska datainsamling ett test utav metoden för att kunna utvärdera och testa om metoden var lämplig. Vårt test av metoden gav ett tillfredställande resultat, trots det initiala stadiet, och vi erhöll mycket och användbar information enbart ur testet. Vidare så utmärker sig vår metod som ett lämpligt medel för att utvinna idéer som formas ur ett socialt sammanhang, dessutom kan gruppeffekterna studeras, något som är intressant för normkonstruktionen, och därmed också för vår studie (Wibeck 2010:150). Det föreligger dock hinder för att erhålla höga grader av validitet som måste beaktas vid insamlingen av det empiriska materialet. Vi båda är som forskare relativt oerfarna och tidigare inte utfört fokusgrupper, något vi lite tydligare märkte efter testgruppens utförande. Genom att ha en tydligare rollfördelning mellan oss, en som lägger fokus på ämnet och guiden, och en som koncentrerar sig på att snappa upp följdfrågor eller liknande, samt genom en gedigen förberedelse i övrigt, kunde vi minimera att detta skulle vara av betydelse å det negativa för resultatet. Vidare resonerade vi kring urvalet av deltagare till fokusgruppen och kom fram till att det lämpliga antalet bör vara 6 stycken, eftersom det känns tillräckligt för att få en diskussion att flyta på, de fysiska mellanrummen blir lämpliga och samtliga deltagare får möjlighet att framföra sina synpunkter samt ge och erhålla feedback (Wibeck 2010:61-62).

Ytterligare en aspekt för att höja validiteten är att vi initialt valde att exkludera kvinnor från fokusgruppen eftersom vi ville åt attityder som män hade kring män som offer för sexualbrott. Efter att ha utfört vårt test kom vi fram till att detta inte var det mest adekvata tillvägagångssättet då deltagarna osökt kom in på jämförelser mellan sexuellt våld mot kvinnor och mot män, där slutsatser drogs härefter. Hade deltagare av kvinnligt kön varit deltagande hade detta kunnat kommenteras ur ett annat perspektiv vilket gjort att påståendena hade kunnat granskas genom ytterligare en dimension. Därav valde vi att i fortsättningen

inkludera både kvinnor och män i fokusgruppen. Vi resonerade även kring huruvida deltagarnas bekantskap hade kunnat ha påverkan på gruppens diskussion. Bryman (2008:456-457) skriver att det kan vara en nackdel då redan existerande samspelelmönster och statuskillnader kan träda i kraft, men det var något vi istället ansåg bidrog till att diskussionen fortlöpte.

För att säkerhetsställa reliabilitet i vår undersökning har vi försökt vara väldigt noggranna med att presentera vårt tillvägagångssätt. Genom att vara tydliga med att beskriva vilken grupp vi intervjuat, vilka frågor vi ställt och i vilken miljö underlättar vi för andra forskare att kunna replikera vår studie. Att andra forskare kan replikera ens studie gör det möjligt att man kan testa reliabiliteten och på så vis göra en bedömning om de resultat och slutsatser undersökningen kommit fram till är tillförlitliga (Bryman 2008:49). Valet av miljö spelar stor roll, både gällande den fysiska platsen för utförandet av fokusgruppen, och den sociopolitiska atmosfären, detta för att deltagarna skall känna sig trygga och därmed kan tala relativt fritt. Vidare är det viktigt att poängtera att konfidentialiteten upprätthålls (Wibeck 2010:142). Detta säkerställde vi genom att utföra fokusgrupperna i ett grupprum eller andra avskilda platser samt att förklara att alla kommer vara anonyma flertalet gånger. Jan Trost menar att det finns en viss problematik med reliabilitet när man utför intervjuer då denna metod påverkas utav slumpinfltelser, exempelvis en felsägning eller missuppfattning, som sedan används vid analysen (Trost 2010:132). För att undvika detta är det viktigt att poängtera att det är våra intervjupersoners verklighet och deras ord vi återspeglar i vår studie. Trost menar att en förutsättning för att kunna uppnå reliabilitet vid intervjuer är att man ska få samma svar på en fråga som ställs vid olika tillfällen, vilket bygger på en tankegång att människan är stabil och statisk i sitt beteendemönster. Detta är ett tankesätt som Trost ställer sig kritisk till och han menar att människan är en deltagare och aktör i en ständig process vilket gör att det är omöjligt att förutsäga ett beteende. Genom den sociala processen kan åsikter förändras och därmed kan man som intervjuare få olika svar på en fråga, beroende på när den ställs (Trost 2010:133). Detta är något vi tagit i beaktning vid genomförandet av vår studie. Med tanke på syftet med på vår studie ser vi det snarare som en styrka att våra deltagare svarar olika då detta ger en bild på hur normerna kring ämnet ser ut.

3.8 Etik

Wibeck (2010) menar att fokusgrupper som metod är mer etiskt tilltalande än intervjuer som är styrda då *"människor får komma till tals på villkor som i högre grad är deras egna och eftersom det handlar om samtal i grupp kan deltagaren [...] avstå från att uttala sig när gruppen glider in på områden som är känsliga för honom eller henne"* (Smithson 2000, Överlien med flera 2005, refererad i Wibeck 2010:139). För att inte överträda för mycket på våra respondenters privatliv har vi utlovat anonymitet till alla som medverkat i vår studie. För att

uppnå detta har vi valt att byta ut alla namn i våra sammanfattningar samt begränsat alla uppgifter som kan avslöja/röja vilka våra respondenter är. Vi har således endast redogjort vilket kön och åldersspann våra respondenter har. Vi kommer även förvara våra ljudupptagningar från gruppsessionerna på en säker plats så att ingen obehörig ska kunna identifiera våra respondenter genom att lyssna på våra inspelningar.

Då vårt ämne är känsligt har vi informerat våra respondenter vid den initiala kontakten om vad vi kommer prata om så att de varit förberedda. Morgan (1998a, refererad i Wibeck 2010:139) menar att det kan vara en vits att låta deltagarna skriva under ett informerat samtycke där man utformar villkor för de som medverkar samt ger information om alla risker som kan uppkomma genom att medverka i studien. Vi har trots detta valt att endast informera våra respondenter muntligt innan vi påbörjat våra gruppdiskussioner och gett möjlighet för alla att lämna om de känner obehag. Ett problem som nämns med att använda fokusgrupper är att man som forskare kan garantera att konfidentialitet uppfylls kring deltagarnas identiteter och uttalanden, men att man aldrig kan försäkra att de övriga medlemmarna håller samma löfte (Wibeck 2010:140). Vi har därför informerat våra respondenter tydligt om detta problem och fått löften om att samtliga tänker respektera varandras integritet och åsikter och inte hänga ut varandra eller det som sägs i diskussionerna. Vi anser inte att vi behövde använda oss av en blankett om informerat samtycke då vi inte frågade om egna upplevelser av sexuellt våld, utan vi intresserade oss för de normer som existerar kring ämnet.

När man gör fokusgrupper om ett ämne som kan upplevas som känsligt menar Morgan (1998a, refererad i Wibeck 2010) att det är viktigt som moderator att man kollar efter de signaler som deltagarna kan sända genom sitt kroppsspråk om de tycker det blir jobbigt. Vi lät därför alla deltagare få del av vilka frågor vi skulle ställa samt de teman vi skulle diskutera innan vi startade gruppdiskussionerna så att alla kunde ta ställning till om de ville medverka eller ej.

4 Presentation av empiri och analys

4.1 Resultat

Vi har valt att inte ha ett resultatkapitel där vi presenterar olika citat från studien, utan vi har istället med dessa citat i vår analysdel då vi anser att det är lättare och mer överskådligt att koppla teorin direkt till de citat vi menar stödjer vårt syfte.

Totalt genomförde vi fyra stycken fokusgrupper med totalt 22 individer. Alla gruppintervjuer bestod av likartade frågor som vi utformat kring teman som vi ville få svar på (se bilaga). Intervjuformen var semistrukturerad vilket innebär att intervjuerna inte blev exakt likadana, men de behandlade samma ämnen. Som moderatörer för intervjuerna var vi väldigt passiva när samtalet väl hade startat för att låta deltagarna själva diskutera fram vilka normer och värderingar som de ansåg sig ha eller som de kunde urskilja i samhället. Fokusgrupperna genererade i mångt och mycket samma svar angående normerna kring män som blir utsatta för sexuellt våld. Det som skiljde sig mellan intervjugrupperna var inte åsikterna kring ämnet utan hur de uttrycktes och genom vilka ord man valde att beskriva olika händelser eller tänkbara scenarier. På grund av tidsaspekten har vi valt att inte skriva ut intervjuerna ordagrant utan vi bestämde oss för att välja ut vissa delar eller sekvenser från våra gruppintervjuer som vi ansåg vara mer relevanta än övriga.

Fokusgrupperna behandlade alltifrån skillnaderna på sexuellt våld mot män och kvinnor till svårigheterna att uppfattas som offer som man. Genom sina diskussioner sinsemellan, konstruerade alla grupperingar liknande maskulinitetsnormer genom att diskutera om förväntningarna på hur en man ska vara och hur de uppträda. Genom denna norm kom alla fram till att det var svårt för en man uppleva att man blivit utsatt för ett sexualbrott. Grupperna menade att män saknar en egen definition av vad sexuellt våld innebär, då man genom social interaktion inte lär sig vad sexuellt våld mot män innebär. Man menade att män som sexuella offer inte existerar i det dagliga språket, vilket gör att män saknar en uppfattning om hur det skulle vara om man skulle bli utsatt – man skulle inte kunna definiera det. Våra fokusgrupper tog även upp att det man är rädd för som man är den reaktion man skulle få från andra, om man skulle berätta att man blivit utsatt då man avviker från mansnormen. Alla deltagare i grupperna var överens om att sexualbrott är något som kvinnor utsätts för, inte män. Blir en man utsatt för detta beror det på tre saker, enligt våra respondenter; han blir drogad, det föreligger mycket fysiskt våld eller att han blir utsatt som barn. Våra respondenter kunde inte komma fram till någon annan situation då en man kunde bli utnyttjad.

4.2 Analys

I vår studie ville vi ta reda på hur normen kring manliga sexualbrottsoffer ser ut och hur normen konstrueras. Normen skapas genom våra respondenters diskussioner i grupp där de gemensamt diskuterar och yttrar sina åsikter kring ämnet. Intressant nog visade det sig att alla våra fokusgrupper yttrade liknade åsikter kring de frågor och teman vi ställde, vilket talar för att det finns en gemensam norm kring ämnet. Det är viktigt att poängtera att det är våra respondenters åsikter och värderingar vi presenterar nedanför och inte våra tolkningar utav det dem sagt. Vi har nedan valt ut olika teman och citat från intervjuerna som vi ansett vara relevanta för att besvara vårt syfte. För att kunna skilja på vilken fokusgrupp som sagt vad har vi numrerat dem från 1-4. Fokusgrupp 1 är en homogen killgrupp från ett fotbollslag, fokusgrupp 2 är heterogen grupp med studenter med olika akademisk bakgrund, fokusgrupp 3 är även den en heterogen grupp med gymnasieelever och fokusgrupp 4 är en homogen killgrupp med personer med olika bakgrund.

Initialt tillfrågades deltagarna i varje fokusgrupp om vad sexuellt våld innebar för dem och hur dem skulle vilja definiera det. Svaren blev väldigt likartade, oavsett i vilken fokusgrupp frågan ställdes.

Fokusgrupp 1

– *Abel: Sexuellt våld är när man inte är med på det, när man tvingar sig till det. Det kan vara psykiskt också, det behöver inte vara våldtäkt om man tänker ”knulla” utan massa annat också.*

Fokusgrupp 2

– *Jens: Våld i samband med något sexuellt, eller i syfte att få till en sexuell akt, detta är per definition någon som är utsatt liksom, som inte vill vara det.*

Fokusgrupp 3

– *Ursula: Att man utsätts för något sexuellt som man inte gått med på.*
– *William: Jag tror att det kan vara mer än så också... Det kan ändå vara en form av sexuellt våld även om det inte finns ett klart nej.*
– *Gun: Ja typ när äldre går på väldigt unga tjejer, typ 13-14 år. Det är ju självklart att dom inte vill men att de inte vågar säga till.*

Spontant konstruerades normen på ett sätt som är väldigt lik rättsnormen (BrB 6:1), definitionen är bred och inkluderar fysiskt och psykiskt våld, tvång och även sex med minderårig. Det kan tilläggas att när frågan ställdes, gjorde vi som moderatörer ett medvetet val att inte specificera i vilket sammanhang det sexuella

våldet var gällande, alltså vilket kön gärningsman/offer hade. Man ser tydligt att konstruktionen görs genom den socialisering som Hydén menar är essentiell för normens uppbyggnad, i synnerhet i det sista citatet där dialogen utgör basis för normen. Vidare kan en parallell dras till dimensionen *Kunskap* i normmodellen, definitionerna kring det sexuella våldet är förhållandevis goda, mest troligt eftersom man tidigt lär sig att dessa saker absolut inte är acceptabla, en slutsats som man kan dra när samtliga svar är så snarlika varandra. Därav väljer man att ta med sig denna kunskap för att konstruera den norm som efterfrågats tillsammans med de andra deltagarna, som även tydliggör och bekräftar varandras kunskap.

Efter en stunds diskussion framstod en tydlig problematik kring det sexuella våldet, nämligen när deltagarna ombads definiera det i samband med ett manligt offer. Svårigheterna om att definiera just det sexuella våldet mot män framkom tydligt i form av att man inte alls visste var gränsen gick för exempelvis våldtäkt eller hur man skulle reagera vid händelserna. Just när det sexuella våldet skulle sättas i en kontext där offret var man, blev det genast svårt att sätta ord på det. Man ser exempelvis att utsvävningarna och förklaringarna blev längre och mer komplicerade än innan eftersom definitionen blir svårare när den sätts i en klar kontext.

– Rolf: Dels är det att två snarlika saker som en man respektive en kvinna utsätts för, snarlika eller helt likvärdiga, upplevs eller sätts i en kontext på helt olika sätt av de två offren. Kvinnan skulle definiera det som sexuellt våld, mannen kanske inte skulle göra det trots att det är samma händelse. Och även när man har definierat nånting som att man blivit utsatt för det (sexuellt våld), så är benägenheten att anmäla mindre.

”Rolf”, från fokusgrupp 4, är här inne på problematiken som måste belysas, som isolerade händelser är de, låt oss säga helt likvärdiga, men ändå definieras de helt olika när offerskapet är av manligt kön och när det är av kvinnligt kön. Precis som Giddens säger, konstrueras normen bland annat efter kontexten, handlingarna kan inte ses som isolerade händelser eftersom de tillskrivs ett värde. För att kunna förklara detta kan vi se till citaten nedan, som båda kommer ifrån fokusgrupp 2.

– Ursula: Och sen är det nog ganska svårdefinierat också, för man vet kanske inte om, om man har blivit utsatt för det eller inte. Det är lite diffust typ, ”kanske blev jag det, kanske inte”. Man kanske tycker om personen och är kär i den, men man kan ju ändå inte...

– Jorge: Jo, om det inte är något såhär jättegrovt så är det mer så här om det hänt en kille så skrattar man mer bort det ”aha, det kanske hände”, alltså, om det inte är något väldigt, väldigt grovt. Eh, det känns som att det behöver komma längre för att en kille, eller i allmänhetens ögon, för att det ska uppfattas som ett övergrepp.

– William: Därför... vafan är en manlig våldtäkt? Jag har inte en aning. Jag har ingen aning om vart jag ska vända mig och det är en

skitkonstig grej. Jag känner INGEN kille som... du har ju alltid nån kontakt som tjej, du vet NÅGON som blivit våldtagen oftast vilket tyvärr är en ganska vanlig grej som händer, så det finns alltid någon du kan söka stöd till som tjej, såsom kvinnojourer och så...

Dialogen understryker problematiken i den mån att de tillsammans bekräftar synsättet på det sexuella våldet mot män, dialogen går från svårdefinierat och diffust till ”*vafan är en manlig våldtäkt? Jag har ingen aning*”, på väldigt kort tid. Väldigt osökt kommer man in på spåret där det sexuella våldet mot män jämförs med det mot kvinnor, detta är bevisligen något som är starkt förknippat med en kvinnlig utsatthet. Återigen sätts normmodellens *Kunskapskomponent* i huvudfokus, det finns ingen, eller väldigt lite kunskap, om ämnet i fråga vilket gör att deltagarna söker bekräftelse på denna okunskap hos varandra. Giddens påpekar detta när han menar att den sociala konstruktivismen inte bara klagör beteende, utan även kan ses som ett normskapande fenomen där normen ständigt definieras efter de kontextuella kraven, något som påverkas av den sociala interaktionen. För att inte stå helt svarslös väljer man alltså att försöka jämföra det med något närbesläktat som man HAR kunskap om, nämligen det sexuella våldet mot kvinnor. Icke att förglömma pratas det om ”*i allmänhetens ögon*”, vilket kan kopplas till en annan komponent i normmodellen, det vill säga *vilja och värderingar*. Normkonstruktionen påverkas enligt Hydén även av yttre påtryckningar, sådana som politik och religion, det vill säga inte enbart av den sociala interaktionen. Dessa påtryckningar ligger mest som bakgrundsfaktorer och påverkar interaktionen i sig, inte själva normkonstruktionen i operativ mening. Män som sexualbrottsoffer har länge varit något icke-existerande inom såväl politiken som religionen, vilket också kan ligga till grund för normens uppbyggnad.

Definitionsbristen grundar sig som sagt mycket i bristen på kunskap, vilket behövs för att kunna konstruera en norm. Vi har dock kunnat urskönja en sekundär kunskapskälla för att föra in kunskap som komponent i den gemensamma normkonstruktionen. Det har visat sig att normen om män som offer för sexualbrott konstrueras i led med en manlighetsnorm, alltså att man hämtar sin *Kunskap* om händelsen från uppfattningar om vad som är manligt och vad som inte är det. Detta innebär att denna ”mansnorm” får sitt värde i systemet av systemets deltagare vid en viss tidpunkt. Connell menar att man graderar händelsen i en manlighetsskala och att bli våldtagen är enligt respondenterna något väldigt omanligt.

Precis som Baier och Svensson skriver så är de sociala strukturerna kring vad som är ”manligt” respektive ”kvinnligt” något som konstrueras socialt och inte biologiskt. Det är dock viktigt, precis som Connell påpekar, att inkludera tidsaspekten. Det som anses vara en manlig egenskap nu, behöver inte vara det vid ett senare eller tidigare tillfälle. Respondenterna framhöll vissa egenskaper extra mycket, dominans och styrka, man oroar sig inte i onödan, ska inte behöva tröstas samt ska alltid vara sexuellt tillgänglig.

Fokusgrupp 3

– *Catrin: Man har en bild att män ska vara dominanta och stå över alla och så...*

Fokusgrupp 4

– *Daniel: Man är inte särskilt macho om man... det är ett större problem hos killar än vad det är hos kvinnor. Man har väl en bild av en man på ett helt annat sätt, att han ska stå upp för sig själv och försvara sig själv.*

Ovanstående citat påvisar det faktum att en man förväntas vara dominant, stor och stark nog att kunna försvara sig mot angrepp.

Fokusgrupp 2

– *Gun: Det är ju också så att när mina tjejkompisar går hem så kan man ju vara lite mer orolig, alltså det kan ju hända någonting. Men om en killkompis ska cykla hem så oroar jag ju mig aldrig, det finns ju inte i ens tankar...*

– *Ronja: ... att det ska hända nått*

Fokusgrupp 4

– *Sonny: Att bli våldtagen är fan inget man går och oroar sig över.*

Här påvisas det tydligt hur delar av normen konstrueras i interaktionen där ”Gun” och ”Ronja” till och med avslutar varandras meningsbyggnad. Man ser att en viktig del av manligheten är att inte gå runt och oro sig över saker och ting vilket hör ihop med förmågan att kunna värja ett angrepp.

– *William: ... man tänker ju aldrig att en tjej ska behöva ta hand om sin pojkvän om han blir våldtagen, utan bara tvärtom.*

Eftersom män anses utsättas för sexuellt våld så sällan, finns det heller få, eller inga, tankar om att mannen kan uppfylla den roll som parten som behöver tröst. Det är tydligt att detta är en ”kvinnlighet uppgift”, att mannen ska ta hand om kvinnan och inte tvärtom, vilket William från fokusgrupp 2 påvisar med ovanstående citat.

Fokusgrupp 2

– *William: Det finns väl också lite så en grej män säger aldrig ”nej”. Rent samhälleligt...*

– *Gun: För att en man alltid vill ha sex?*

– *William: Ja precis, det är som det skämtet, en kvinna ångrar dom hon låg med och en man ångrar dom han inte låg med. Det är lite så faktiskt*

Fokusgrupp 4

– *Johnny: Sen kan jag tänka mig att män i större utsträckning gillar att bli utnyttjade av kvinnor än män, än vice versa.*

Fokusgrupp 1

– *Abel: Det är också på grund av detta som jag tror att andra inte hade trott på det, män förväntas att ha en stark sexualdrift, att nästan alltid vara villiga att ställa upp om du fattar.*

– *Per: Ja mannen hade VELAT bli våldtagen.*

– *Abel: Ja precis, mannen vill alltid ha sex, hur blir de då tvingade till det?*

En väldigt specifik egenskap som män skall besitta enligt respondenterna är sexuell tillgänglighet. Mannen förväntas alltid vilja ha sex och blir man utnyttjad av en kvinna, är det något positivt, något som uppskattas. Detta är även något Struckman-Johnson kommer fram till i sin artikel "*Forced sex on dates: it happens to men, too*". Alla dessa egenskaper återspeglar det som kan anses vara den ideal typ som Connell nämner, alltså det "manligaste" i en fallande skala. Detta konstrueras precis som andra normer i det socio-kulturella systemet, kulturellt betingade värderingar kan dock tänkas väga tyngre än kunskapen om ämnet i fråga, det handlar alltså inte nödvändigtvis om egenskaper som man vet att män har, utan det handlar om vilket värde man tillskriver vissa egenskaper. Egenskaper som anses manligt har ett högre värde än de egenskaper som anses vara kvinnliga. Vidare kan man se till *systemmöjligheterna* som tydligt tillåter och understryker en rangordning av maskuliniteter, alltså den hegemoniska maskuliniteten, som Connell benämner det. Denna hierarki, eller rangordning av maskulina egenskaper, kan ses som en följd av hur systemets individer tillsammans skapar mening, alltså hur man ser på egenskaper och väljer att bedöma dem som bättre eller sämre. Om vi nu ser till sexualiteten som en så viktig egenskap för mannen bör också ett angrepp mot den vara extra allvarlig, blir man sexuellt utnyttjad eller liknande degraderas manligheten i genusordningen och det skapas en diskrepans mellan normen och offrets upplevelse, vilket leder till komplexa konsekvenser och synsättet att "en man inte kan bli våldtagen".

Om en man nu skulle falla offer för sexuellt våld, menade respondenterna att detta skedde enligt vissa premisser. Premisserna konstrueras också i relation till maskulinitetsnormen, normen som i mångt och mycket ligger till grund för de andra normerna och attityderna. Föreställningarna om vad som karaktäriserar offret och dess egenskaper kan ses som atypiskt för manlighet och är således lågt rangordnade i den hegemoniska maskuliniteten.

Fokusgrupp 3

– *Harriet: Någon som inte är så dominant av sig, lite svagare, både muskulöst och psykiskt*

– Ursula: *Man tänker väl såhär "liten och svag" inte en stor biffig karl liksom.*

Fokusgrupp 4

– Rolf: *Det är nog en man som är fysiskt underlägsen, då blir man jämställd med kvinnan, som oftast är offret.*

Det som framställdes absolut tydligast var att respondenterna tillsammans byggde föreställningen att män som utsätts för sexuellt våld både är svagare fysiskt och psykiskt än "riktiga" män, de besitter inte de manliga attribut som krävs och därmed är det mer förståeligt att en "mindre manlig" man kan bli utsatt. Man kan acceptera mannen som sexualbrottsoffer när denne ligger längre ifrån den konstruerade manlighetsnormen eftersom diskrepansen mellan norm och offer då blir mindre.

Fokusgrupp 1

– Per: *... sen är det nog flest bögar också.*

Fokusgrupp 4

– Jens: *Jag kan tänka mig att det är vanligare bland homosexuella.*

Ytterligare en tydlig föreställning som uppdagades var att utsatta män förknippades med homosexualitet, vilket exemplifieras i ovanstående citat från fokusgrupp 1 och 4. Detta kan också ta sin förklaring i manlighetsnormen, alltså att homosexualitet är något som anses vara en stor brist på maskulinitet, det vill säga att de rangordnas väldigt långt ner i den hegemoniska maskuliniteten. Föreställningarna om att män inte kan bli offer blir malplacerad i den sociala kontexten och därför måste man leta efter något som "passar in" istället, det vill säga något med mindre manlighet, enligt respondenterna någon svag fysisk och psykiskt, alternativt/och homosexuell. Hydén menar att individer genom socialisationsprocessen lär sig det "normala" handlings sättet eller attityden, vilket förstärks i interaktionen mellan individer med liknande socialisationsbakgrund. Därför passar det typiskt manliga inte in som sexualbrottsoffer. Attityderna påverkas enligt Hydén även av hur synligt ett avvikande beteende är och hur väl individen kan identifiera sig med normkällan. Ett avvikande beteende blir väldigt tydligt när en man utger sig för att vara ett offer för sexuellt våld, i och med att det är en roll som går emot den manlighetsnorm som tidigare diskuterats. Då väljer man istället att avsäga sig sin offerroll och följa den konstruerade normen för att slippa exempelvis sociala stigma.

Om nu en man mot förmodan skulle bli utsatt för sexuellt våld menade våra normskapare att det fanns ytterligare premisser för att detta skulle vara genomförbart. Man kan säga att det finns tre förklaringsmodeller då en man skulle kunna bli utsatt.

Tillfällen där offret blivit drogat eller är medvetslös. Respondenterna menade att detta scenario egentligen var den enda möjlighet där förövaren skulle kunna vara kvinna.

Fokusgrupp 1

– *Abel: Men alltså, kvinnor måste ju binda fast dem i sömnen eller droga dem för att våldta dem (samtliga i diskussionen instämmer)*

(Diskussion om en kille som blivit våldtagen av en kvinna i fokusgrupp 1)

– *Bob: Han måste varit riktigt packad eller drogad.*

– *Fabian: Mm, det känns som det.*

Respondenternas normkonstruktion startade återigen kring mansnormen. Weiss kom fram till i sin studie *”Male Sexual Victimization”* från 2008, att den icke-erkännande rollen som offer som män erhåller beror på att fysisk svaghet och sexuell sårbarhet är förknippat med femininitet och inte med den dominanta mansrollen, vilket även våra respondenter kom fram till. Såväl respondenterna som Weiss menar att det finns en förväntning som stark och tuff samt kapabel att skydda sig, något som respondenterna likaså uppmärksammat i konstruktionen av manlighetsnormen. Weiss påpekar också att offret argumenterar bort händelsen genom att skylla på berusning eller liknande om man skulle bli utsatt. Det handlar egentligen om att mannen inte ens har chans att försöka värja sig, utan befinner sig i ett hjälplöst tillstånd, vilket konstruerar en viss acceptans för mannen som offer.

Den andra förklaringsmodellen angavs som tillfällena med mycket fysiskt våld eller hot om våld där syftet främst var förnedring eller hämnd.

Fokusgrupp 4

– *Daniel: Kriminella miljöer tänker jag spontat. Kanske folk som inte är regelrätta bögar vanligtvis, men som typ våldtar någon för att förnedra dem, för att dom kan typ.*

Fokusgrupp 2

– *Jorge: Det kanske inte är någon större skillnad. Om man kollar medialt så är manlig våldtäkt inte sexuell utan mer om dominans, typ fängelse*

– *Ursula: Typ förnedring*

– *Jorge: Ja, det är inte en sexuell handling av gärningsmannen utan handlar mer om en tortyr eller bevis på dominans*

Fokusgrupp 4

– *Rolf: Det är också ganska vanligt att man tvingar till sig med våld, alltså med vapen, och sen kommer i en ställning där offret är rädd för att förlora livhanken och därför inte gör motstånd.*

Detta scenario återspeglar respondenternas föreställning om att det värsta som kan hända en man är att bli utsatt för sexuellt våld, det är ett angrepp så allvarligt mot

manligheten att det ses som något oerhört förnedrande. Vidare påpekas det att detta är något man till varje pris försöker undvika och är endast genomförbart om offret blir grovt misshandlad och/eller är rädd för att förlora livhanken. På nytt kan man återkoppla till manlighetsnormen, där män förväntas kunna skydda sig mot fysiska (och psykiska) angrepp, till den gräns där man börjar tala om ytterligheter, alltså vid rädsla för livet eller hjälplöst tillstånd. På så sätt byggs även här en acceptans för att se mannen som ett offer, trots att det fortfarande anses vara en oerhörd förnedring.

Den tredje och sista förklaringsmodellen av stereotypa möjliga scenarion är om mannen befinner sig i en beroendeställning till gärningsmannen, exempelvis när offret är ungt eller i en relation med olika maktpositioner.

Fokusgrupp 4

– *Johnny: Sen kan jag tänka mig att våldtäkt mot andra män oftast sker som barn eller yngre, mot svagare personer. Att det inte riktigt är jämnviktiga personer.*

Fokusgrupp 2

– *William: Den enda dokumentären jag har sett om man på man så var det en pojke som blivit utsatt av sin mamma, för att hon hade fått "det" att funka... jag har aldrig hört talas om en man som blivit våldtagen på det sättet...*

– *Jorge: Ja, det känns som det är det enda man hört talas om när det är små barn och det är någon som är väldigt nära (barnet)*

– *Gun: Ja, det är alltid nära relation*

– *Jorge: Ja, det känns aldrig som att det händer någon som är vuxen, eller jag antar att det är väldigt, väldigt sällan, det är nästan alltid med barn tror jag.*

Återigen ser man att resonemangen följer en tydlig norm angående att mäns utsatthet endast är en följd av ytterligheter. Vid detta scenario handlar det om att mannen är så pass ung eller beroende av det andra parten att han faktiskt inte kan freda sig. Respondenterna har alltså konstruerat tre olika scenarion som i grund och botten handlar om en sak, nämligen att mannen endast kan bli utsatt för sexuellt våld vid ytterligheter där han absolut inte har en chans att freda sig, något som tidigare nämnts alltså följer den manlighetsnorm som konstruerats i interaktionen.

Utifrån respondenternas resonemang konstruerade de tillsammans normer som tolkningsschema för reaktioner och attityder som behandlar ämnet "män som sexualbrottsoffer". Enligt Hydéns normmodell är normen ett resultat av tre dimensioner – Kunskap och kognition, Vilja och värderingar samt Systemmöjligheter. I det socio-kulturella systemet bildas normen främst genom den sociala interaktionen mellan individerna, där främst kommunikationen bestämmer möjligheterna och begränsningarna. Denna studie påvisar att den viktigaste komponenten för denna normens uppbyggnad är kunskap och kognition, eller rättare sagt bristen utav det. Kunskap handlar inte enbart om

boklig bildning utan också om normens existens och innebörd, men eftersom kunskapen kring ämnet är väldigt bristfällig, hämtar man sin kunskap ur traditionellt och kulturellt betingade värderingar om maskulinitetsnormer. Denna del är enligt Hydén påverkad av yttre påtryckningar som byggts upp och förstärkts under en längre tid genom politik och religion, alltså den stereotypa manliga platsen i samhället. Denna värdering om den hegemoniska maskuliniteten hänger i allra högsta grad fortfarande i. Den sociala interaktionen är den operativt konstruerande delen även om bakgrundsfaktorerna är mångfacetterade och komplexa. Det kan dock sägas, att trots att maskulinitet bör ses som något dynamiskt är den dock relativt stabil över tiden, vilket gör att även om normen omkonstrueras kommer den ofta göra det på samma sätt som tidigare.

Genom den sociala interaktionen mellan individerna skapas normen som en handlingsplan, eller som ett tolkningsschema som berättar hur man ska resonera kring ämnet i en given kontext, vid en given tidpunkt. Kopplat till Hydéns analysverktyg om normbildning har våra respondenter kommit fram till att systemmöjligheterna för en man att bli utsatt för sexualbrott inte existerar, mycket på grund av de kommunikativa begränsningar som även respondenterna påpekat, man har svårt att sätta ord på det. Enligt den manlighetsnorm de konstruerat ska en man vara stor, stark och beskyddande vilket gör det svårt för honom att få en offerstatus. Deras kunskap om ämnet eller fenomenet är också väldigt bristfällig då män som sexualbrottsoffer inte är något man diskuterar i det dagliga språket. En man som blir utsatt jämförs ofta med kvinnor och tillskrivs även egenskaper som frångår den generella mansnormen. Männens som blir utsatta skyddas samtidigt från offerrollen och skuld genom de tre förklaringsmodeller som våra respondenter konstruerade. På detta sätt kommer man tillrätta med den malplacerade manliga rollen som offerskapet innebär. Det handlar i grund och botten om att degradera den utsattas maskulinitet, eftersom sexuellt våld förknippas med något feminint.

5 Diskussion

I vår diskussion har vi tänkt beröra två olika punkter, vår metod samt vårt resultat.

5.1 Metoddiskussion

Vid val av metod för vår studie var vi inledningsvis oense om hur vi på bästa sätt skulle samla in vår empiri. Vi hade en tankegång om att använda kvantitativ metod och göra enkäter för att på så sätt få in mycket empiri och kunna göra en generaliserad bild av hur normen ser ut. Vi hade även en tanke om att göra kvalitativa intervjuer med några individer för att få mer ingående empiri om vad folk faktiskt tycker om ämnet. Vid samtal med andra studenter fick vi istället tips om att göra fokusgrupper, vilket genast visade sig vara det bästa tillvägagångssättet för oss. Fokusgrupperna gav oss möjlighet att få djupgående data om vad våra respondenter faktiskt tyckte om ämnet, samt att vi fått in data från 22 individer, vilket vi inte skulle haft tid till om vi skulle gjort enskilda kvalitativa intervjuer. Samtidigt har vi varit intresserade av studera hur normen konstrueras mellan individer, varpå fokusgrupper och gruppintervjuer är mest lämpliga då vi kunnat beskåda hur respondenterna själva skapat normen genom interaktionen sinsemellan.

Genom att sitta i en grupp och att haft personlig kontakt med våra respondenter har vi kunnat få ingående empiri om deras tankar kring ämnet, hur de uttryckt sig med tonläge och tal och hur de gemensamt diskuterat sig fram för att förklara hur de tycker avseende män som sexualbrottsoffer. Vi tror även att den personliga kontakten sinsemellan har främjat deltagarna till att prata och att ämnet i sig har inspirerat till en dialog, då det annars inte är något man vanligtvis diskuterar.

Vid våra intervjuer märkte vi inte någon skillnad på de tankar som våra manliga och kvinnliga respondenter uttryckte, utan det som skiljde männen och kvinnorna i studien var snarare med vilka ord man uttryckte sig och inte vilka åsikter man hade. Vi kunde inte heller se någon skillnad på vad som sades i de homogena killgrupperna vi hade gentemot de heterogena.

Det vi upplevt som svårt med vår metod har varit att få tag i intervjupersoner. Vi försökte väldigt länge med att genomföra vår studie med gymnasieelever men kunde helt enkelt inte få tillgång till detta fält. Vi vände oss därför till vänner och olika organisationer för att få tag i folk till våra grupper och vårt urval kan därför sägas vara ett snöbollsurval. Vid intervjuerna trodde vi att vi skulle få styra konversationerna mycket mer än vad vi faktiskt behövde. Efter det att vi ställt en

fråga började våra respondenter alltid prata väldigt livligt med varandra och startade alltid en intressant dialog tillsammans. Som moderatorer behövde vi endast vid fåtal tillfällen involvera oss i dialogen med stickord eller följdfrågor. Det har även varit problematiskt att hantera all data vi samlat in. Vi kände redan efter vår första intervju att vi hade så pass mycket empiri att vi antagligen kunnat göra en intressant analys enbart utifrån deras dialog. Vi märkte efter två genomförda intervjuer att respondenterna i mångt och mycket sa samma saker. Denna iakttagelse kan ha varit en nackdel för oss, då vi vid våra ytterligare intervjuer kan ha försökt styra dialogen för att handla om samma saker, men när vi lyssnat igenom våra inspelningar märkte vi att vi som moderatorer varit mindre delaktiga i dialogen än vid våra två första intervjuer.

Vi upplevde fokusgrupper som ett oerhört effektivt verktyg för insamlingen av det empiriska materialet, främst eftersom vi erhöll så stora mängder information på enbart 4 utförda grupper. Vidare var det relativt enkelt att se mönster när deltagarna själva konstruerade normen och vi båda upplevde det som mindre syntetiskt eller konstlat när vi själva slapp konstruera normen från grunden.

5.2 Resultatdiskussion

Denna studies resultat klargör och belyser ett problematiskt samhällsfenomen, det vill säga män som sexualbrottsoffer. Det må hända att problemets omfattning är jämförelsevis ringa, men det är ändå befintligt. Normer kring män som offer för sexualbrott är till synes relativt stabila över tiden, en man skall vara stor och stark, en man ska kunna freda sig från angrepp samt vara sexuellt tillgänglig. Alla dessa egenskaper beskriver en stereotypisk maskulinitet som ställs i tydlig kontrast till den feminina association man har till sexuellt våld och skapar därmed en konflikt mellan normen och mannen som offer. Normkonstruktionen är ett resultat av den sociala interaktionen och präglades av bristfällig kunskap och kulturellt traditionella föreställningar om maskulinitet. Det största hindret för normkonstruktionen visade sig vara kommunikativ, respondenterna hade svårt att sätta ord på händelserna. När normen säger att män endast i extremfall kan bli offer för sexuellt våld kan det tänkas att det föreligger en viss skepsis hos exempelvis förhållningsledare eller åklagare i rättssal, vilket kan leda till att den utsatte tvingas till utförligare utsagor, alltså att det krävs mer för att bli trodd. Detta får en dubbel effekt i och med ordlösheten i det offentliga talet samt svårigheterna kring definitionerna.

Resultatet visade sig i mångt och mycket gå i samma riktning som den tidigare forskningen, området män som sexualbrottsoffer ligger många år efter den om kvinnor som offer, vilket också får pragmatiska konsekvenser. Kunskapen kring ämnet och även förväntningarna om hur en man som offer skall uppträda är väldigt bristfälliga, för att inte tala om avsaknaden av sociala hjälporganisationer. Detta gör sig gällande i de kommunikativa begränsningar som uppstår, normen får följden att ämnet blir en icke-fråga i det offentliga talet, vilket i sin tur understryker de traditionella och kulturella aspekterna som påverkar

reproduceringen av normen. Man kan tänka sig att normen konstrueras, reproduceras och bibehålls genom en spiraleffekt där kunskapen om ämnet, värderingarna om ämnet och de befintliga möjligheterna/begränsningarna kring ämnet, sällan eller aldrig utvecklas i ”positiv” mening. Konsekvenserna av detta, alltså de utöver den befintliga normens fortlevande, framkommer otydligt i denna studie. Anmälningsbenägenheten var dock något som påtagligen framställdes som oerhört låg av respondenterna, något som också tidigare forskare betonat. Vidare kan man tänka sig att detta gör att den hegemoniska maskuliniteten, alltså genusordningen, nyanseras ytterligare, vilket kan få inverkan på andra områden. Det kan dock poängteras att de alternativa forskningsperspektiven som är på uppgång, det vill säga feminism, hbtq-teorier, postmodernism med flera, har en viktig uppgift i framtida forskning. Perspektivens kritiska ingångssätt belyser tidigare mörklagda forskningsområden genom att ställa frågor på nya sätt och kan därmed leda till en ökad medvetenhet och kunskap om ämnet. Vidare måste man lägga vikt vid att sluta betona fenomenets sällsynthet och istället belysa dess existens för att ta ett viktigt steg i rätt riktning.

För att som hastigast benämna de rättsliga aspekterna kring ämnet har vi inga direkta anspelningar på lagtexten, den är redan skriven utan betoning på kön eller genus. Fokus för vidare forskning kan istället läggas på de rättsliga utfallen och hur ärenden faktiskt behandlas när det väl når domstol – ställs det högre krav på män än kvinnor för att kunna hävda sin utsatthet? Bedöms gärningen som mindre grov när en man blivit utsatt? Det föreligger en tydlig konflikt mellan den sociala normen som behandlar sexualbrottsutsatta män och rättsnormen, vilkendera väger tyngst och vid vilka tillfällen? Har den sociala normen en så förankrad plats i systemet att en utsatt man utsätts av negativa sociala sanktioner även om han får ”rätt” enligt rättsnormen och är dessa sanktioner så pass allvarliga och omfattande att man hellre väljer att inte anmäla? Det är för oss väldigt tydligt att ämnet som forskningsområde både är intressant och spännande samt oerhört utforskat.

6 Referenser

6.1 Litteratur

Abdullah-Khan, Noreen (2008) *Male Rape. The Emergence of a Social and Legal Issue*. Hampshire och New York: Palgrave Macmillan.

Baier, Matthias & Svensson, Måns (2009). Om normer. Malmö: Liber

Banakar, R. & Travers, M. (red.) (2002). *An introduction to law and social theory*. Oxford: Hart publishing.

Bryman, Alan (2008). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö : Liber ekonomi.

Connell, Raewyn (1995). *Masculinities*. Berkeley: University of California Press.

Davies, Michelle (2002). *Male sexual assault victims: a selective review of the literature and implications for support services*. *Agression and violent behavior*, vol. 7 issue 3, s 203-214.

Giddens, Anthony (2003). *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur.

Hydén, Håkan (2002). *Normvetenskap*. Lund: Sociologiska institutionen, Lunds universitet.

Hydén, Håkan (2002). *Rättssociologi som rättsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Jonsson, Adam (2008). *Män som offer för sexuellt våld – en diskursanalys. Examens arbete för kandidatexamen*. Stockholms Universitet: Kriminologiska institutionen.

Isley Paul.J & Gehrenbeck-Shim, David. (1997). *Sexual assault of men in the community*. *Journal of community psychology*, vol. 25 no 2, s 159-166.

Kelsen, Hans (2008). *Den rena rättsläran*. Stockholm: Thales.

Knutagård, Hans (2009). *"Men du har ju blivit våldtagen" – om våldtagna mäns ordlöshet. Examensarbete för masterexamen*. Lunds universitet: Socialhögskolan.

Light, David & Monk-Turner, Elizabeth (2010). *"Male sexual abuse and rape: Who seeks counseling?"*. *Sex Abuse*, vol. 22 no 3, s 255-265.

Mathiesen, Thomas (2005). *Rätten i samhället – En introduktion till rättssociologin*. Malmö: Studentlitteratur.

Robertsson, Hans (2002). *Maskulinitetskonstruktion och könssegregering i sjukvård: manliga sjuksköterskor och hegemonisk maskulinitet*. Stockholm: Arbetslivsinstitutet.

Ryen, Anne (2004). *Kvalitativ intervju - från vetenskapsteori till fältstudie*. Malmö: Liber.

Storr, Will (2011). *The rape of men*. The Observer. <http://m.guardian.co.uk/society/2011/jul/17/the-rape-of-men?cat=society&type=article> - kollad den 2012-05-18

Struckman-Johnson, Cindy (1988). *Forced sex on dates: it happens to men, too*. The journal of sex research: a publication of the Society for the scientific study of sex, vol. 24, s. 234-241

Trost, Jan (2007). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur.

Wenneberg, Søren Barlebo (2010). *Socialkonstruktivism: positioner, problem och perspektiv*. Malmö: Liber.

Weiss, Karen G. (2008). *Male Sexual Victimization – Examining Men's Experiences of Rape and Sexual Assault*. Men and masculinities, vol. 12 no 3, s. 275-298

Wibeck, Victoria (2010). *Fokusgrupper – Om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.

6.1.1 Övriga referenser

Om Brottsförebygganderådet: <http://www.bra.se/bra/om-bra.html> - kollad 2012-05-11

Statistik från Brottsförebygganderådet: <http://www.bra.se/bra/brott--statistik/valdtakt-och-sexualbrott.html> - kollad 2012-05-11

6.1.2 Juridiska källor

BrB 6 kap. (SFS: 1962:700)

6.1.3 Bilder

Figur 1:

Hydén, Håkan (2002). *Normvetenskap*. Lund: Sociologiska institutionen, Lunds universitet. s.284.

7 Bilaga

Vi skickade ut följande mall till de skolor som ville ha mer information angående vår studie för att de skulle få en inblick i vad vi ville ha reda på:

Vi vill göra en studie med ungdomar angående män som offer för sexuellt våld. Genom att utföra fokusgrupper med ungdomar hoppas vi kunna uppmärksamma de normer och attityder som finns kring män som offer för sexualbrott bland ungdomar. Syftet med studien är att ta reda vilka normer som existerar bland ungdomar kring ämnet samt hur dessa normer konstrueras och vilka konsekvenser dessa får. För att besvara detta syfte har vi utformat följande frågor:

- Vilka normer och attityder finns det kring män som sexualbrottsoffer och hur konstrueras dem?
- Vilka blir konsekvenserna av de befintliga normerna?

Frågor vi vill söka svar i är; Hur ser man på mannen som offer, vad det är som gör att man ser det som våldtäkt eller inte, samt vad det är som gör att man anmäler brottet eller inte. Ser man det ens som ett brott? Vilka krafter är det som står bakom dessa attityder och normer?

Definition av sexuellt våld

- Vad anser du att sexuellt våld innebär?
- Är det skillnad mellan sexuellt våld mot kvinnor och män? På vilket sätt?

Män som blir utsatta

- Kan en man bli offer för sexuellt våld?
- Vad karakteriserar en man som blir utsatt?
- Hur vanligt tror du att sexuellt våld mot män är?

Bemötande

- Varför tror du att anmälningsstatistiken är så låg?
- Hur tror du man hade blivit bemött av vänner/polis/familj om man anmält ett brott?
- Tror du att det är någon skillnad på bemötandet hos rättsväsendet beroende på om man är man eller kvinna?

Rädsla och utsatthet

- Finns det rädsla hos män att bli våldtagen? Är det något man tänker på?
- Hur tror du att du skulle reagera?
- Hur tror du det känns för en som blivit utsatt?
- Tror du att det finns omständigheter där det är killens eget fel?
- Är det en särskild typ av män som blir utsatta?